

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 4.

V Ljubljani, 15. februarja 1888. l.

XXVIII. leto.

Načrt zakona o verski šoli.

Knez Lichtenstein je v 25. dan januarja t. l. v državnem zboru predložil načrt novega državnega zakona, v katerem se predlagajo načela za ljudsko šolstvo. Dunajski dopisovalec (v „Novicah“) poroča o tem in pravi: „Ako bi človek pregledoval zdaj dunajske časnike, misliti bi moral res, da se bliža konec sveta zaradi šolskega predloga Lichtenstein-ovega. Vse, kar je nekdaj pripadalo k levičarski ustavoverni stranki, je na nogah: časniki kričé, shodi se sklicujejo, občinski in mestni odbori sklicavajo se k izrednim sejam samo v ta namen, da bi ugovarjali predlogu Lichtenstein-ovem.“ Ta sloveči Lichtensteinov predlog slóve:

„Zakon z dné, po katerem se določijo načela vzgoje in pouka v ljudskih šolah. (Državna šolska postava.)

V soglasji z obéma zbornicama državnega zbora ukazujem nastopno:

Člen I. Načela vzgoje in pouka v ljudskih šolah so ta-le:

§. 1. Naloga ljudskih šol je, sè stariši in namesto starišev otroke vzgojati po naukih njihove vere ter je v njih in za življenje potrebnem začetnem znanji ter zvedenosti poučevati in izobraževati.

Potrebni predmeti pouka v ljudskih šolah so tedaj: a) veroznanstvo, b) branje, c) pisanje, d) računanje, e) slovnica sè spisjem in f) petje. Pouk v branji je tako uravnati, da se ž njim vred podá otrokom s pomočjo izdatnih nazornih pripomočkov za nje najznamenitejše iz zgodovine in zemljepisja, iz prirodopisja in naravoslovja.

§. 2. Ljudske šole so ali javne, ali zasebne.

Javne so one, katere se vzdržujejo z javnimi sredstvi.

Vse na drug način vzdrževane ljudske šole so zasebne.

One so javnim ljudskim šolam popolnoma vzporediti in zato javne ljudske šole lahko nadomeščajo ali njih mesto zavzemajo, da le spolnujejo, kar térjajo postave gledé javnih ljudskih šol.

Javne ljudske šole so vsakemu pristopne.

§. 3. Ljudska šola obstoji iz dveh oddelkov:

Prvi oddelek je začetna šola, ki trpi šest let s pet dnij pouka na teden.

Drugi oddelek obstoji: a) iz meščanske šole, b) iz obrtnijske strokovne šole, c) iz kmetijske strokovne šole in d) iz nadaljevalne in ponavljalne šole.

§. 4. Vsi izobražljivi in telesno zdravi otroci dolžni so obiskovati začetno šolo.

Če iz te ne prestopijo na kako srednjo, meščansko, obrtnijsko šolo, obiskovati morajo po končani začetni šoli še nadaljevalno in ponavljalno šolo.

Ljudsko šolo obiskovati niso dolžni oni šoli podvrženi otroci, ki se domá primerno poučujejo.

§. 5. Stariši ali njih namestniki ne smejo puščati svojih otrok ali varovancev brez vzgoje in pouka, ki je postavno predpisan za ljudske šole.

Niso pa dolžni pošiljati je v šolo, v katerej se vzgoja in pouk ne ujemata z nauki njih vere.

§. 6. Skrb, vodstvo in nadzorstvo nad veroukom in verskimi vajami na ljudskih šolah in učiteljskih izobraževališčih pripada cerkvi, oziroma pristojni verski družbi.

Zajedno ima pa cerkev, oziroma pristojna verska družba, zbog vzgojilne naloge šole sonadzorstvo nad vso šolo.

Osobstvo za vodstvo in nadzorstvo ljudskih šol in učiteljskih izobraževališč ter učni črteži morajo se tako uravnati, da more cerkev, oziroma verska družba, svojo sonadzorstveno nalogo uspešno izvrševati.

§. 7. Država izvršuje najvišje vodstvo in nadzorstvo nad vzgojo in poukom ljudskih šol po naučnem ministerstvu.

§. 8. Učitelstvo (učiteljsko službo) na ljudskih šolah in učiteljskih izobraževališčih dobiti more enakomerno vsak avstrijski državljan, ki je gledé npravnega življenja ne omađeževan, ki je iste vere z otroci, katere mu je vzgajati in poučevati, in ki pri službah na javnih šolah vrhu tega dokaže še pedagogično (vzgojilno) učiteljsko sposobnost po obstoječih zakonitih določbah, oziroma za poučevanje v katoliškem verouku tudi potrebno višepastirsko poslanje (*missio canonica*).

§. 9. Učitelji in učiteljice za ljudske šole izobražujejo se v učiteljskih izobraževališčih, ki morajo biti po spolu gojencev ločena.

Člen II. Razven teh načel (§. 1. do všteto 9.) pridržana so deželnemu zakonodajalstvu vsa zakonita določila: a) gledé ustanovljenja, ohranjenja, uravnanja vodstva in nadzorstva javnih ljudskih šol in učiteljskih izobraževališč, kakor tudi gledé uredbe njih interkonfesionalnih (medverskih) razmer; b) gledé uravnanja pravnih razmer učiteljskega osebja; c) gledé določitve vseh za ljudsko šolstvo, torej tudi za verouk, potrebnih troškov, in načina, kako naj se troški zmagujejo; d) gledé določb o zasebnih ljudskih šolah in o zasebnih učiteljskih izobraževališčih.

Člen III. S tem zakonom ne spremení se z Najvišim odlokom z dné 25. junija 1867. l. potrjena uredba (regulativ), tičoča se osnove deželnega šolskega sveta za kraljevino Galicijo in Vladimirijo (Lodomerijo) ter vojvodino Krakovsko.

Uredba ta (regulativ) spremeniti se more samo po sklepu pristojnega deželnega šolskega sveta.

Člen IV. Pričujoči zakon stopi v veljavo, v kolikor so za njegovo izpeljavo potrebni novi šolski zakoni, zajedno s temi, v vseh drugih določbah pa s početkom prihodnjega šolskega leta, ko se je bil ta zakon razglasil.

Člen V. Ko stopi ta zakon v veljavnost, razveljavijo se vseh predmetov tega zakona tičoči se dosednji državni zakoni in odloki, v kolikor jih on nadomešča.

Člen VI. Ta zakon izvršiti in izdati potrebne prehodne določbe naroči se ministru za uk in bogočastje.

Podpisani so: Liechtenstein, Karlson, Brandis, Bulić, Neuner, Fux, Kathrein, Doblhammer, Moser, Kaltenegger, Pscheiden, Fran Fischer, Giovanelli, Spaun, Kljun, Greuter, Weisssteiner, Rogl, Wenger, Hayden, Oberndorfer, Neumayer, Zchetmayer, Steinbach, Oelz, Thurnherr, Russ, Jordan, Bazzanella, Gentilini, Sviezy.

Ne spuščamo se danes v nadrobnosti tega Lichtensteinovega predloga; a naglašamo zdaj le to-le: V §. 1. beremo: „Sè stariši in namesto starišev.“ Kako pa, če stariši ni-

majo nobene vere, ali če so veri sovražni; ali naj se potem otroci v tem duhu vzgojajo? Tù bode treba razločneje govoriti.

Predmeti v ljudski šoli naj bi bili: veroznanstvo, branje, pisanje, računanje z geom. oblikoslovjem, slovnica sè spisjem, risanje, petje, telovadba (za dečke obligatna, za deklice neobligatna) in ženska ročna dela (za deklice).

V predlogu naj bi bilo dalje naravnost določeno: „V ljudski šoli naj bode povsod učni jezik izključno le materinski jezik učencev.

Kar se tiče izobraževališč za učit. in učiteljice naj bi jim bila prva poglavitna namera:

Da bi ljudska šola mogla ustrezati svoji dolžnosti, da bi namreč versko-nravno vzgojevala, morajo iz učiteljišč prihajati značajni učitelji in učiteljice, to je taki, kiso sami versko-nravno vzgojeni. Svetni pouk mora se z verskim poukom soglasno ujemati in vkupno delovati.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

VII.

Zanimanje je pravi živelj šolskega življenja. Brez tega ni móči niti učitelju učne stvarine tako prirediti in učencem v taki obliki podajati, da bi jo slednji vzprejemali s pridom, niti ne morejo učenci slediti pouku z onim zbranim duhom, kateri je prepotrben pri vsakem duševnem naporu. Tako zanimanje je veliko vzlasti tedaj, kadar pride na vrsto kaka nova stvarina. Tega zanimanja pa ne kažejo vsi učenci v jednaki meri. Marsikak otrok s prva komaj čaka, da se mu podá kaka nova stran pouka; pozneje pa se rad oddaljuje od predmeta ter postane raztresen. V takih slučajih je treba vse odstraniti, kar bi ga moglo motiti v pazljivosti. Res, da takov otrok navadno hitreje razumeva, in treba mu ni tolikega truda in tolike pridnosti pri doumevanju podane stvarine, nego je to pri onih učencih, ki nimajo pravega zanimanja za pouk. Vender se često opazuje, da taki otroci hitro pozabijo, kar so si vtisnili v spomin. Temu ne more biti drugače, kajti pravi obstanek priučene stvarine nam zagotavlja le trajno zanimanje, katerega ni móči zavesti na nebitvenosti s priobčevanjem manj zanimivih znakov. Takega otroka je treba prav skrbno voditi in mu stvarino vedno znova predstavljati pred duševno okó. Privajati ga gre temu, da svoje misli urejuje v lep sklad, kateremu mora pri izraževanju dajati lično in pravilno vnanjost. Semkaj bi mogli prišteti tudi take površne otroke, ki se sicer zanimajo za novo, a se kmalu naveličajo jedne ter iste vsebine. Od prejšnjih se razlikujejo s tem, da tudi na bistvenosti ne pazijo pri daljšem premostrivanju predmeta, temveč, da težé vedno po novem. Najbolje izpoznaš take otroke, ako jim daš v roke kako knjigo. Nekaj časa jočitajo, a kmalu se je naveličajo in pridejo ti po drugo. Takim ne ustrezi poprej, predno niso prečitali stare knjige. S prva bodo to storili z neko mrzkostjo, pozneje pa se bodo privadili na pazljivo čitanje, osobito, ako térjaš, da ti povedó vsebino prečitane knjige. Taka površnost se često pojavlja tudi v čustvih. Zato so taki otroci rahlega srca in vzprejemljivi za vsak vtisek. Ker pa delujejo nanje razni vplivi, zdaj ugodni, zdaj neugodni, kmalu dobri, kmalu slabi, zato se menjavajo tudi njih čustva od najnižjih do najvišjih. Takov otrok je zvečine dobrodušen in postrežljiv, to pa vzlasti tedaj, kadar se mu ni treba mnogo truditi. Izpoznati ga je lahko, težje pa ozdraviti. Vsled svoje lehkomyšlenosti so navadno brezskrbni in kaj radi pozabljajo na svoja opravila. Nekateri otroci pa vedno vedó, kaj jim je treba storiti in kdaj naj se poprimejo dela. Taki skrbé v prvi vrsti za to, kar jim

je najbližje, in vedó, koliko znajo in premorejo. Uvaževanje svoje duševne sile ne nagajajo si več duševnega dela, nego ga morejo temeljito preučiti. Zopet drugi se vglobijo v misli, v nade in v načrte. Zaupajo preveč svojim močem, ki pa jih prerade zapuščajo. Take je treba vzpodbujati, da vstrajajo pri začetem delu, ker često se duševne sile vzbudé še le mej delovanjem, ali pa se okrepcajo in tako učenca usposobijo, da naposled le doseže svoj smoter. Težje je prav voditi take otroke, ki se udajo strahu pred težkim delom, ki sicer imajo zadosti duševne čilosti, da bi premagali vse težkoče, ki pa ne zapajajo lastnim močem. Pri njih obrazovanji bodi učitelj posebno pozoren, da jim ne zatré spečih duševnih vzmožnosti. Temu nasproti bodi zadovoljen tudi z manjšimi uspehi, ker na podlogi teh uspehov se more pozneje razviti nadaljno vztrajno delovanje.

Mnogo pa je otrok, ki se nikakor ne morejo uživeti v sedanje razmere. Krogi njih predstav se zibajo le bolj v preteklosti ali celó v bodočnosti. Sicer se trudijo, da bi se povrnili v sedanost, toda naudaja jih ali zanimanje za ono, kar je minulo, ali za ono, kar se jim predstavlja v daljini kot nekaj dosegljivega. Tukaj storimo najbolje, ako jim prav živo naslikamo sedanost z vsemi njenimi vrlinami in ugodnostimi; minulost in prihodnost pa jim poočitujemo kot nekaj, za kar ne ustreza njihovim nameram.

Ako pa zapazimo, da pazijo otroci na to, kar se jim neposrednje podaje, in da jim je lastno in ugodno duševno in telesno stanje pred vsem na mari, potem preiščimo, koliko resnobe je na tem. Prav tako nam je ravnati, ako vidimo, da poskušajo razgrniti tajnosti, katere izpoznati še nimajo zadosti duševnih sil. Pa tudi tedaj nam je skrbno preiskavati vzroke njih delovanja, kadar hočejo vse prenarediti, premestiti ali dovtipno osmešiti. Pri tem nam je sosešno vedeti, koliko izvirajo ti pojavi iz notranje potrebe, koliko pa so le izvor zvedanosti ali krivega tolmačenja danih odnošajev.

Zaradi tega tudi prav storimo, ako prepustimo otrokovi svobodni volji več, nego bi treba bilo po pravilu. Na ta način preizkušavamo otroka, da sam od sebe pokaže svoje težnje in svoje posebne namere. Vender je treba, da pri takem otroškem pojavljanji uvažujemo vse okoliščnosti, katere utegnejo preminjati njegovo svobodno odločevanje. Tudi se lahko pripeti, da poskuša na ta način svoboden otrok varati naše nakane z navideznim vedenjem ali izjavljanjem takih svojstev, katerih praviloma nima. Vrh tega je treba zaprečiti, da otrok v prostem stanu ne poseza po onem, kar bi mu morali pod strogim nadzorom zabraniti. Naposled moremo mnogo posebnosti učenčevih poizvedeti tudi iz njih mejsobnega opisovanja, kajti deca vidi često dalje in ostrejšje, nego odrasli; tudi živi sama v opazovančevih razmerah in vé torej, kako bi se sama kazala v tej ali oni okoliščnosti. Vender tako izvestje ni vselej povsem zanesljivo, kajti deca še nikakor ni sposobna, pravo razlikovati od krivega; večkrat pa se tudi hoče učitelju prikupiti, navajajoč mu resnične ali izmišljene lastnosti součencev. Učitelj storí torej prav, ako se ozira na takove izjave le toliko, kolikor se ujemajo z njegovimi lastnimi opazovalnimi posledki.

Knjiga Slovenska.

§. 9.

Po verstvu svojem bili so Slovani malikovalci, ajdje ali pogani. Obožavali so naravo ali prirodo ter v njej ločili dvojne sile, viša bitja, dobra in zla. Kar velevali človeku že prosti um, mislili so si tudi Slovani, da vsem vlada le eden, najviši bog (svetli, blagodarnik). Imenuje se Svarog, bog vse oblasti na nebu in na zemlji. Sinova sta mu bila Solnce (Daždbog) in Ogenj, zvana po njem Svarožiča.

V veliki moči in časti je bil nekterim rodovom bog s pridevkom Svetovit (Svetovid, Sventovit, Světovět, Svatovid, Zvantevit itd.), bog svetlobe, obilnosti, vojske, svetle zmage; Perun (Perkun, Parom pri Slovaci, — „Jovis, supercilio omnia moventis“. Hor.), bog groma in treska; Radegost (Radogast, Radgost, — Mercurius), malik zemeljske rodovitnosti, gostoljubnosti, varuh tujim in potujočim; Veles, bog letne paše, domačih živali; Kurent vina in pirovanja (Bacchus); Stribog viharja (Aeolus); Davor vojskovanja (Mars, davorija bojna pesem, davoriti); Plevnik, Pilvit (Pluto) zemskih zakladov; Gruden (Saturnus) časa, Trjas (Pallor) strahu itd.

Boginje bile so jim na pr. Baba porodništva, časih dobra časih huda, torej Zlata — in Ježi — ali Pehtra — Baba; Živa, kakor Vesna, Deva, boginja pomladi, veselja, zdravja in življenja, Mora ali Morana, Morena, Morjana, zime in smrti; Lada ljubezni, lepote in zakona, sinka Lel in Polel (Castor et Pollux), Lel ali Ljel (Eros, Cupido, Amor) bog ljubkovanja; Maja žitnega polja, Pogoda lepega, Negoda grdega vremena itd.

Nekoliko nižja bitja božja bile so jim Vile (Nymphae, Musae), ki so bivale po gorah, vodah, v oblakih, in se zvale Vile pogorkinje, povodkinje, oblakinje. Nekterim bile so to Rusalke, Morske deklice (Najades, Sirenes), posebej Bele žene, Sibile — prerokile. Rojenice ali Sojenice (Moirai, Parcae) določevale so novorojenemu detetu prihodnjo osodo. Slepe osode (rok, fatum) vendar niso trdili, kajti pripisovali so srečo, zdravje, blagostanje, zmago sploh dobrim bogovom, nesrečo, bolezen, siromaštvo, razpore in pobitja pa zlim ali besom. Dobre bogove imenovali so bele (Belibog, Belin), hude pa črne (Črnbog, Črt). Kakor so v posamnih rodbinah čestili svoje dede za hišne bogove (Penates, Lares), tako so v župah in rodovih svoje skupne malike.

Maliki so bili navadno velikanske postave ter so imeli po več glav in drugih členov, ki so izrazovali njihove telesne in duševne moči. Tako so na pr. Triglava delali s tremi glavami kot gospodarja treh kraljestev, zemlje, morja in zraka. Svetovit je imel glavo s štirimi obrazi, na vse štiri strani sveta, ki je vladal vse čase solnčnega leta ter pregledoval stvarjenje, vse dejanje in nehanje človeškega rodú.

Stari Slovani s prva niso imeli posebnega duhovništva. Starašine, župani, knezi bili so tudi svečeniki. Tudi niso imeli posebnih svetišč ali hramov; kar pod milim nebom, na holmcih in v logih so jim darovali zemeljskih pridelkov, domačih živali, sežigali na grmadah, med raznim petjem, pred njih podobami ali znamenji, velikrat pod lipo; lipa je torej Slovanu nekako sveto drevo, kakor hrast Nemcu, maslica ali oljka Grku, palma Arapinu, smokva Indijancu. Prazniki so se sploh vjemali s premembami v naravi o raznih letnih časih, o zimskem in poletnem kresu itd. Pozneje dobili so lastne svečenike, da so opravljali službo božjo, žrtve in obete, in malikom so stavili hrame, katerih nekteri slovijo na pr. hram, ki ga je imel Triglav v Štetinu, Perun v Kijevu, Svantovit v Arkoni itd.

O duši človekovi so verovali, da ne umre, da je nesmrtna. Telo zapustivši léta po drevju, dokler se truplo ne sežge ali pokoplje in dostojne molitve ne opravijo. Narejali so umrlim grobe, lastne mogile ali gomile, ter na njih v raznih igrah obhajali spomin svojih rajnih. Na unem svetu so dobrim odločevali prijazno mesto, nav ali raj, kjer se radujejo z bogovi, hudobnim pa kraj teman, kjer morajo bivati z besi v goreči megli ali v črni noči.

Priprosto in naravno je bilo naših prednikov poganstvo. Zato pravi Helmold, da ima njih malikovanje nekaj krščanskega v sebi, in Focij, da ruski Sloveni so malikovalci, ki nimajo grškega krščanstva, pa tudi ne brezbožnega poganstva. Sicer pa vzajemno slovansko malikoslovje (mythologia) še tudi ni gotovo. Vsak rod je imel kaj svojega. Da je v sedanje sestave vplivalo kolikor toliko krščanstvo, to se zná.

Izrazi grški in latinski so v pričujoči pridejani v pojasnilo le primeroma. Mnogo spominkov iz nekdanjega bajeslovja se je ohranilo še tu in tam po Slovénkem na pr. v pravljicah in pripovedkah o čarovnikih (copernikih in copernicah), škratelnih, o mori, neteku, povodnem možu, o védomcih itd., v narodnih pesmih, v starih običajih p. o bo-žiču, o novem letu (koledniki), o pustu, sredi posta (babo žagati), o kresu, o svatovščinah in pogrebščinah (strava, sedmina), o mnogih lastnih imenih in priimkih, in znamenita je taka veda v slovstvu, ker se na-njo pogostoma ozirajo naši pisatelji, vzlasti pes-niki, govorniki in sploh umetniki.

§. 10.

Slovani se v zgodovini prikazujejo v brezbrojnih rodovih, kateri so le polagoma osno-vali si lastne države. Kolikor žup, toliko je bilo županov; v miru bili so vsak za-se, v nevarnosti o vojski zbirali so si velikega župana ali kneza voditelja. Ta nesloga bila je Slovanom vzrok premnogh velikih nesreč.

Prva slovanska država, ktere spominja povéstnica, bila je na avstrijsko-ogerski zemlji česko-slovénska. Vstanovil jo je Samo, po nekterih izmed Frankov, po drugih Slovan izmed Veletov, kateri je, prej trgovec, zbirati jel slovanske rodove na zapadu, potem udari l. 623 z veliko vojno nad Avare, jih premaga ter prisili, da zapustijo Česko in Moravsko in ubežijo na Ogersko. Hvaležno ljudstvo si ga izvoli l. 627 za kralja. Ker so slovanski rodovi takrat ob Donavi bivali še bolj skupaj, zedinvali so se v njegovi državi tudi karantanski Slovenci, in Samo je rešil jih iz oblasti Frankov, premagavši njih kralja Dagoberta pri Vogastisburgu (morebiti sedanjem Voitsbergu), ter vladal 35 let. S smrtjo njegovo razpade tudi država. Sicer je malo jasna njegova zgodovina. Nekteri povéstničarji štejejo dva vladarja tega imena, nekteri celó tri, in tu pišejo od l. 623 do 658, tam od l. 627 do 662, in ni ga spomina o njem niti v narodnih pripo-vedkah.

Morebiti najbolj razkosani so životarili tedaj Slovenci v stari Karniji in Karan-taniji, dokler posije nekoliko svetlobe v njih zgodovini po knezu Borutu († 750) in po krščanstvu.

Državno bolje zedinjeni so bili Hrvatje koj s početka l. 634. Panonskim Hrva-tom je vladal knez v Sisku, Dalmatinskim v Bihaču. Pri teh se imenuje bolj določno knez Borna, pri unih zasloví Ljudevit. Oprostili so se Frankov l. 838, Trpimir združi obé Hrvaški v državo in Tomislav (914—940) imenuje se prvi — kralj.

Bolj razdeljeni so živeli Srbi v malih državicah; l. 836—843 jih nekoliko vzdiguje veliki župan Vlastimir, še znatnejše knez Mutimir († 890) vže kristijan, dokler so v 12. stoletju utrdili si državo srbsko Nemanjiči.

Tako so vselili se v Mezijo t. j. med Donavo in Balkanom uralsko-čudski Bolgari, podvrgli si ondotne rodove slovanske, rešili jih Bizančanov, ter se ž njimi popolnoma združili. Knez Krum (806) pomogel jim je do nekake slave; knez Boris (852—888) postal je z narodom vred kristijan; mogočno vladal jih je car Simeon (893—927).

Na sedanjem Ruskem je živelo dokaj raznih slovanskih in neslovanskih plemen, velikrat v hudih razporih, dokler Rurik po smrti svojih dveh bratov sklene vse tri de-že in vstanoví državo rusko (l. 862—879), ktero so mlajši njegovi marljivo razširjevali ter vladali do l. 1598.

Poljsko državo je po Lehu osnoval l. 860 baje Zemovit, sin Piastov; Mečislav zasloví v zgodovini (962—992) že kristijan, in vzlasti hrabri Boleslav I (992—1025).

Pred njo se slavno imenuje knez Mojmir, kateri je postavil slovansko državo Mo-ravcem l. 846, ktero je dokaj utrdil Rastislav, povzdignil in povekšal Svatopluk.

Čehom, kateri so bili mej mnogimi plemeni najslavnejši v okolici sedanje Prage, so po Samotu, Kroku . . državo ustanovili Přemislavci, in l. 871 se v zgodovini prikaže njihov knez Bořivoj z Ljudmilo, potem Vaclav (928—936) itd.

Tudi Slovaci so imeli tedaj svojega kneza, kateri — Privina (Pribina) po imenu — je stoloval v Nitri; pregnan je dobil potem deželo svojo ob Blatnem jezeru, kjer je vladal do 860, in mu je nasledoval knez Kocelj (Hezilo).

Osodo, katero so imeli v državnem oziru Slovenci ob jugu, in to še bolj otožno so skušali slovanski rodovi ob severu, Polabci ali Polabljani, katerim se v 7. 8. in 9. veku, sicer imenujejo posamni knezi (Dragovit, Tugomer), katerih zgodovina se pa pojasnuje še le po Karlu Vélíkem in njegovih naslednikih ter po krščanstvu.

Kakor je Nemcem Ludovik (l. 843—876) osnoval samostojno državo in se vprav zato kliče Nemški: tako so nekaj v VII., največ pa v IX. stoletju spočele se prve slovanske države in državice.

Iz šole za šolo.

Kazalni uk.

Pripovedovanje.

Rešitev.

Dve deklici gresti zjutraj v neki zimski dan v bližnjo vas, kjer je stanovala njina teta. Proti večeru ste se vrnili zopet domov. Ko gresti skozi gozd, začne briti huda burja in pot se snegom zamete tako, da deklici ne viditi poti in zaradi hudih zametov ne moreti naprej iti. K sreči je bila pod bregom v gozdu skala, pod katero je bila mala votlina. Deklici obesiti na jelko pred skalo rudečo rutico za znamenje, da ste tu ostali ter zlezeti v votlino, pred katero je sneg vhod zametil. Naredila se je trda noč, vihar je bučal in ponočna sova se je oglašala. Ubogi deklici ste strahu in mraza trepetali ter molili in k Bogu zdihovali. Bog ji je varoval, da se potolažiti in v njegovi pomoči zadremljati. — Ko drugi dan deklic ni domov, stariši k teti pošljejo dekle, katera izvé, da ste šli zvečer domov. Urno gredo sosedje z lopatami v gozd ikat nesrečnih deklic. Ko iskovalci pridejo do skale v gozdu in vidijo iz snega nekoliko rudeče zastavice, precej mislijo: tu ste deklici. Ko odmetavajo sneg, slišijo deklici, ki kličejo na pomoč. Ubogi deklici ste bili kmalu rešeni iz mrzlega zapôra. Vsi, deklici in ljudje so hvalili Boga, ki je tako ljubeznjivo za nji skrbel in ji čudno rešil.

Zimska obleka.

Po zimi imamo drugačno obleko, kakor po letu. Zimska obleka nas varuje mraza. Zimska obleka je iz močnega sukna in iz raznih gorkih kož. Sukno dela suknar iz volne. Kože nam dajejo razne živali. Imamo mačje, zajčje, ovčje, jančje, kozje, kunine, vidrine in druge kože. Kape, kožuhi, jope, rokavice so iz živalskih kož. Zimska obleka je draga. Ubogi ljudje nimajo dobre zimske obleke, zato morajo večkrat mraz trpeti. Pomagajmo jim, če moremo!

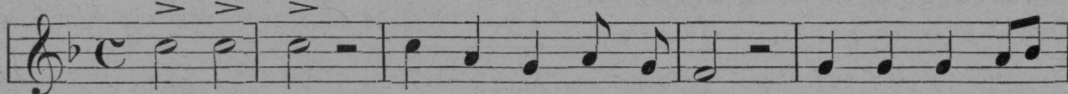
Tudi živali dobé po zimi gorkejo obleko. Pticom zraste gostejše perje; zajci, ovce, koze i. dr. dobé po zimi gorkeje kožuhe.

Rokodelci.

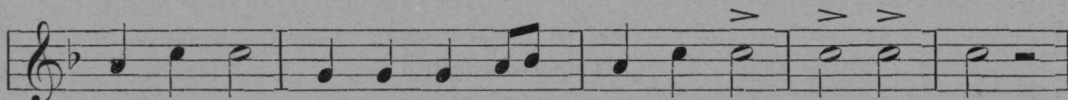
V vasi in v mestu prebiva mnogo ljudi. Vsi potrebujejo obleke, živeža in stanovanja. Zatorej morajo delati. Vsi pa ne morejo enako delati; delajo in pomagajo tedaj drug drugemu: Kmet obdeluje polje, da imamo kruh; skrinjar ali mizar dela vsem skrinje, mize, stole, omare. Čevljar dela vsem čevlje. Skrinjar, čevljar, krojač, ključavničar i. dr. so rokodelci. Delajo v delavnici. Mojster ali gospodar pripravlja delo, pomagači pa ga izvršujejo. Kdor se kakega rokodelstva uči, je rokodelski učenec ali rokodelčič. Rokodelci potrebujejo raznega orodja.

Petje.

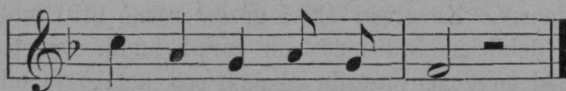
Skrinjar (mizar).

Ne prepočasi.

1. Riš, riš, riš! skri - njar de - la ta vriš; skri - njar o - bla
2. La, la, la! skri - njar o - blaj še tla! skri - njar stru - ži

1. nam klo - pí o - bla - nje na stran le - tí. Riš, riš, riš!
2. vse glad - kó, luk - nji - ce ni - kjer ne bo; la, la, la!

1. skri - njar de - la ta vriš.
2. skri - njar o - blaj še tla!

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt**.

β) Hidrografija.

Náravno je, da tù, kjer je svét gorát, plodovit in zaraščen, mora i mnogo vode biti!

Tudi tù je jé, akopram ni možno, mi réke naštetí! Zadovoljimo se s potoki, vsaj so véliki vmes! Od vzhoda sem proti zahôdu šumí največji potok Črnega Grabna, t. j. Radomlja. Tok skozi Blagoviško dolino dolg jej je kake pol ure. Izvira pa zunaj šolske občine, v sosednjej fári Št. Ožboldskeje. Spočetka je neznatna, jako majhna. Tù pa tam priteče potoček vanjo ter jej množi vodo. Po leti usahne; kadar pa močno de-žuje, pa je hudournik, kateri pobere in odnese vse, kar mu pót ovira. Levi breg krije jej dolomit, nižje brégu pa črni, mastni lápor. Góni 6 žag ter isto toliko mlinov in stóp.

V Blagoviškeje šolskeje občini donášajo jej na levem bregu sledeči potočki vodo:

1. Limbaršica. Izvira nad Korpom v znožji „Limberka“ (Lilienburg) iz treh vrelcev, teče od jugovzhoda skozi „Voštat“*) ter se izteka nasproti Friškovca v Zgor-njih Lôkah v Radomljo.

Po njej vrté se iz Radomlje prišle lépe postrvi, osobito takrat, kadar se drsté.

2. Kamrica. Izvira v znožji velikanske skale, katero ljudstvo zóve „Kamrico“ — nad „Piškurjem“. Kmalu obrne svoj tok proti jugu, teče mimo „Smrekarja“ ter se po 1 km daljnem toku izliva v stranski, umetni del Radomlje, kateri góni Piskarjev malin in istega žago. Z malim stranskim odtokom na levi strani glavne ceste napaja močvirnat Piskarjev travnik, kateri se zove „Župnjica“.

Kakih 20 korakov od glavne ceste v desno stran pa goni, napeljana v primernej visočini na kolesa, malin in stope posestnika Štrukelja.

3. Nasproti „Drenovška“ izteka se „Hudi Graben“ v Tatermana, v zvezi s tem pa za Drenovškom v Radomljo.

Hudi Graben izvira 1 km daleč nad Drenovškom, v Planjavi.

4. Taterman je právi gorski studenec. Kakih 10 minut od šole, na senčnem pobočji Golčaja izvira.

Voda njegova tudi v najhujšej zimi nikdar ne zmrzne, a po leti je takó mrzla, da je komaj pitna!

S prva teče po Krvinovem lázu, obrne se proti zahodu; nad „Hudim Grabnom“ pa se obrne proti severu, kjer po umetnem toku napeljan, tri mlinske kamenje góni.

5. Pri županu „Brezniku“ ali „Brezovcu“ teče iz vodnjaka poleg hleva čista studenčina, katera je napeljana iz „Žegnanega Studenca“.

Žegnani Studenec izvira i na senčnem pobočji Golčaja, južno-vzhodno od šole; v 1 km daljnih podzemskih cevih priteče pri Brezovcu iz vodnjaka, ter dáje dobro pitno vódo.

6. Dalje omeniti je Belšica. Ta potoček imá čisto, z belim peskom pokrito strugo.***) Izvira tudi na Golčaji ter se po 1 km daljnem teku izliva v Radomljo nasproti „Škrjanca“. V potoku nahaja se tù pa tam lep žveplen kiz.

Stopimo sedaj na desni breg Radomlje! Ta je na potokih še bogateji nego levi!

V vási Petelinek, pri „Urbanovcu“ izliva se za Krištofcevim hlevom v Radomljo Petelinšica. Pod Šipekom izvira. Majhna je še, a vender urno po dolini téka. Kmalu postane večja. Iz sosedne fare vasij: Privine, Log, Javorje, Gorenje in Suša donáša jej mnogo potočkov vodo.

V vási Petelinek stekata se v vanjo potočka Suški potok in Prilesjica.

Prvi priteče od vasi Suše doli po dolini ter se izteka kake četrt ure hodá od Petelinka v Petelinšico, drugi izvira pa na desnej strani vasi Prelesje (Prilesje) v dolini pod Šipekom.

Nasproti Piskarja v Blagovici izteka se v Radomljo njen največji dotok: potok Zlatenšica. Prinaša jej največ vode. Po leti usahne, je neznatna. A gorjé sosedom: polju, travniku in kolovoznej póti, katera tik nje vódi v Zlateniško dolino, kadar močno dežuje!

Tedáj je hudournik, kateri vse pred saboj trga in podira, velikanske hlóde in šore sè saboj vlačí in s temi tok zajezi. Vso dolino, osobito od Bizelja, posestnika za šolo, premení tekom jedne ure v veliko jezero, katero pretí ljudem in živalim.

Priča je povodenj l. 1886. V 22. — 24. dan septembra je dež neprenehoma lil. Zlatenšica in nje dotoki narastli so, da je bila vsa dolina enaka jezeru. Ko pa je usahnila, posute bile so njive, posuti bili so travniki s peskom in velikimi skalami. Škoda bila je precej občutljiva!

*) „Voštat“ = $\frac{1}{3}$ zemljišča.

**) Ód tod menda i ime „Belšica“.

Komaj uro hodá od Blagovice, pod Češnjicam v Žiroške dolini izvira ta potok. Dokler teče skozi omenjeno dolino, zove se Češnjica. Ko pa nad „Ahčanovim mlinom“ v Zlateniško dolino priteče, zovejo ga Zlatenšica. Góni dva mlina in dve stopi. Donaša mu več potočkov vodo. Ti so:

a) Pod Ahčanovim mlinom izliva se Selški potok v Zlatenšico. Izvira v znožji ml. Rakitovca, nekoliko v stran kmeta Hrastovca. Goni jeden mlinski kamen in jedne stope. Kakih trideset korakov nižje priteče pa

b) Jelški potok v Zlatenšico. Ta ima svoj vir pod Gábrjem. V zvezi z Jelšico goni Brdarjev malin in nižje Osolnikove stope.

Jelšica pa je zopet dvojna: Jasnerica in „Beli studenec“. Prva izvira na vzhodnej strani Gábrja, drugi pa visoko pod Konjikom.

Jasnerica góni mlinski kamen Jasnerjev, a oba potočka združena Kopitarjev malin.

c) Nad „Jarnejcem“ izliva se na levi strani v Zlatenšico potok Srednjik.

d) Od zahoda sem priteče v njo „Mala Jelnišica“, potok, ki se nabira v dolini mej malim in vélikim Jelnikom.

V dolinah, na solnčnej strani vasí mali Jelnik nabirajo se potočki: „Za Grobljam“, „za Rebercam“ in „za Breznicam“. Vsi se iztekajo na desnem bregu v Radomljo.

Nasproti Piskarjevega malina priteče na desnem bregu v Radomljo „Kumrov Graben“, nižje, v vási zgornje Lôke pa Čvelov, — Ostrižencev in Mlakarjev Potok.

Mej Lukovcem, in kolovozno potjo, katera v zgornje Lôke vodi, razprostirajo e Klopčičove Mlake, — močvirnat travnik.

Poslednji potoček, kateri se na desnem bregu v 10. Radomljo izteka, je Žužovi Potok. Izvira na zahodnej strani vasí Vošče.

Vsi naštetí potoki, mali in véliki, so právi gorski potoki. Imajo i lastnosti tá! Po leti so neznatni, na pol suhi, toliko, da še leno po strugi lezejo — iztoku naprci. Kadar pa le malo dežuje, užé nekateri narastejo v divje potoke, in če dežuje kaka da dneva, vsi so hudourniki. Takrat pa so neznatni potočki divji; nič jim ni upati! Vsea so zmožni! Vsaj je pri lanskej povodnji Zlatenšica Bizelju vogel hiše po noči odtrgal! — Ti gorski vrelci skrivajo mnogo lepíh postrv. (Dalje prih.)

U č i l a.

(Spisal **A. Lapajne.**)

Da so učila v šoli potrebna, o tem nam kaže užé zgodovina pedagogije. Užé Skrat je priporočal induktivno metodo, tisti način poučevanja, po katerem učitelj ustvarja in izpeljuje iz nazorov pojme, napredovaje od konkretnosti do pojmov. Učini so čislali tudi rimljanski pedagogi; tudi oni so se trudili, da bi otrokom pouk olajšali. Tako nam priča Kvintilijan, ki je priporočal, da se otrokom dajejo črke od slonov kosti.

Na kazalni uk in učila so se pa še le posebno ozirali pedagogi novega veka; vse drugim pa sta bila na čelu: Komenski in Pestalozzi. Komenski je to pokazal v svoji knjigi „Svet v slikah“ (Orbis pictus). Njegovi izreki, ki priporočajo kazalni uk in učila, so zlata vredni n. pr.: „Najprej naj se kaže stvar, potem naj še le pride beseda! Stvar je telo, beseda obleka. Obe spadate vkup. Tako uči narava. Učenci naj ogle

dajo stvar, potem jim še le povej, kako se stvar imenuje. Kaj pomaga otroku, ako mu govoriš o krokodilu, ko si otrok pri tem Bog vé, kaj ali pa še nič ne predstavlja.

„Vse naj se, kolikor je le mogoče, postavlja pred čute; vidljivo vidu, slisljivo sluhu, dišeče vohu, kar je okusno, jeziku, in kar je potipajoče, naj se potipa i. t. d. Kar se pa pred več čutov more postaviti, naj se pa predstavlja v resnici tudi več čutom“.

„Iz takih nazorov razvija se potem gotovo znanje“.

„Kar se je s čuti vzprejelo, to ostane v spominu veliko bolje, kakor še tako natančno opisovanje in pripovedovanje“.

„Zaradi tega je dobro, da bi bilo vse, kar se v kakem razredu obravnava, naslikano na stenah šolskih“.

Komenski je térjal, da se otroci užé v materinski šoli (v družini do šestega leta) seznanijo s predmeti v njihovi okolici, torej s kamenjem, z rastlinami, človeškimi udi, z barvami, osebami in dr. Kazalni uk je zeló, zeló čislal tudi Pestalozzi. Učila so mu bili predmeti v okolici: soba, stene, zidovi, hodniki, orodje, obleka i. dr.

Njegovo načelo je bilo: „Duševni razvitek začénja se z nazorom; vsak pouk naj se opira na nazore“. „Vsaka zavest izhaja iz nazora“. „Pri vsakem predmetu je bistveno troje: število, oblika in beseda“. „Vajam v govoru je poglavitna svrha ta, da si otroci na podlogi nazorov pridobé jasne pojme o stvareh“. „Otroci naj ogledujejo in spoznavajo to, kar je v njihovi okolici“. To prvotno pravilo ukoslovja je tudi Diesterweg cenil in z ostrimi besedami obsodil metode, ki se ne opirajo na kazalni uk in na učila. Djal je: „To pravilo veljá pri vsem uku in tudi pri vzgoji. Le po njegovi obširni porabi se doseže, da se prežene prazno, ničevno, pogubljivo duhomorno in slepo posnemanje besedi“. „Kjer se uči zemljepis brez domoznanstva, brez nazorovanja s risarijami, zemljevidi, kjer se uči zgodovina brez živahnih, stvarnih podob, kjer se veronauk uči samo iz glave; ondi vlada moreči formalizem, ki uči bolj samo za šolo, ne pa za življenje“. Enakih misli je tudi Kehr, ki pravi: „Nazorovanje je treba visoko čislati.“*)

(Dalje prih.)

Po deželnem zboru.

Resno i marljivo poprijeli so se naši gg. deželni poslanci letos svojega dela, kajti v malokaterim zasedanji bilo je toliko i tako važnih točerk rešenih, kakor ravno letos. Slava jim! — V zeló pa, upam, mi ne bodo šteli, če jim povem, da so prošnje ljudskih učiteljev za izboljšanje njihovega gmotnega stanja vender le malo preveč površno pretresovali, kajti učiteljstvo postalo je vsled novih šolskih postav faktor, s katerim je treba tudi včasih računati ter mu gmotno pomagati, sicer bomo opešali ter ne bomo mogli zvrševati vzvišene naloge, kojo nam ljudstvo i država nakladata. Živež postaja vedno dražji; oblačiti se moremo svojemu stanu primerno i skoro moralično prisiljeni smo, da moramo vsako národno društvo i podjetje podpirati; kje so pa potem še razni šolski časopisi i knjige, da se moremo naobraževati? Pa vse to bi znabiti še zmagoval neoženjen učitelj. Kaj je pa pričeti oženjenemu učitelju z kopico otrok, katere mora svojemu stanu primerno vzgojevati?

Srečnejši v tem obziru so pa naši sosedni sotrudniki na Koroškem.

Koroška ima skoraj še jedenkrat toliko učiteljev kakor Kranjska in vender je letos ondotni deželni zbor plače učiteljske povišal na 700, 600, 540 i 480 goldinarjev na leto.

*) Učitelj Wiedmann pravi v svoji knjigi „der Lehrer der Kleinen“: K uspešnemu računanju je treba troje glavnih točk, in te so: 1. nazor, 2. zopet nazor in 3. še zmirom nazor. Pís.

Učiteljice dobivale bodo le 80 odstotkov od učiteljske plače, podučitelji po 360 i podučiteljice pa po 300 gld. na leto.

Koroška ima tudi skoraj še jedenkrat toliko šol, kakor Kranjska, prebivalcev pa manj i vender bode žrtvovala za svoje učitelje za naprej po 41.000 goldinarjev več na leto.

Število za šolo godnih otrok znaša na Koroškem okoli 45.000 i na Kranjskem pa 54.000.

Na jedno učiteljsko moč pride na Koroškem povprečno po 48 otrok, na Kranjskem pa po 70.

To so številke, katere tudi vsakega neprijatelja šole i učiteljstva moralično silijo učiteljstvu pomagati, ako je za to poklican.

V naslednjem hočem podati častitim bralcem nekaj pregled, koliko bi morala Kranjska več plačevati na leto za svoje učitelje, ko bi nam naši gg. deželni poslanci po vzgledu Koroške povišali plače.

Evo ga :

Po izkazu c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 4. junija 1887. l. je na Kranjskem 285 ljudskih šol, učiteljev pa 479 in sicer v Ljubljani 25, na deželi pa 454.

Plačo prvega razreda s 600 gld. na leto jih dobiva 28 nadučiteljev (16.800 gld. na leto).

Plačo drugega razreda s 500 gld. na leto dobiva 138 učiteljev (vkup 67.500 gld. na leto).

Plačo tretjega razreda z 450 gld. na leto dobiva 144 učiteljev (64.800 gld. na leto) in plačo četrtega razreda z 400 gld. na leto dobiva 144 učiteljev, kar znaša na leto 57.600 gold.

Vkupno znašajo plače vseh razredov tedaj 206.700 gld. na leto.

Ko bi se po vzgledu koroške dežele nam plače povišale, bi znašala plača za prvi razred 19.600 gld., za drugi razred 88.800 gld., za tretji razred 77.760 gld. in za četrti razred pa 69.120 gld. na leto; kar znaša skupaj 255.280 gld., torej za 48.580 gld. več, kakor sedaj.

Ljubljansko mesto sevéda ni všteto, ker imajo Ljubljanski učitelji užé itak dobro urejene i zboljšane plače. Ako bi n. pr. kakor na Koroškem učiteljice, katerih je na Kranjskem okoli 120, dobivale le 80 odstotkov od učiteljeve plače in ko bi n. pr. učiteljski pripravniki dobivali do izpita učiteljske sposobnosti, oziroma do stalnega nameščenja po vzgledu koroških podučiteljev le 360 gld. učiteljice pa 300 gld., bi se zgoraj omenjena svota **zdatno zmanjšala** i pomagano bi bilo stanu, kateri ima bodočnost v rokah svojih. Ko bomo učitelji videli, da so nam naši poslanci noklonjeni, gmotno pomagati, družili bomo s tem večjim veseljem svoje moči, da bomo vzgojevali zanesljive i neomahlive slovenske značaje, skrbne gospodinje, dobre gospodarje ter najbolj udane podložnike slavni hiši Habsburški i kadar bode pa treba, pa žrtvovati kri i imetje za blagor i obstanek mile nam Avstrije.

Ljudski učitelji pa ne smemo takoj obupati, akopram so bile užé tolikokrat naše prošnje odbite, ampak stopimo i prihodnje leto z združenimi močmi pred naše gg. deželne poslance i preverjen sem, da ne bodo ostale prošnje naše vedno „glas upijočega v puščavi“, kajti še kaplja polagoma kamen zdo blje, i gotovo bodo tudi naše popolnoma opravičene prošnje našle nam naklonjenega zagovornika.

—m—

D o p i s i.

Iz Vojunika pri Celji. (Poslano.) Onim č. gg. tovarišem, katerim sem si dovolil poslati »Poziv« za ustanovitev »podpornega društva slovenskih učiteljev«, osojujem si naznaniti, da je oni »Poziv« prošnja, da pristopijo sami k društvu ter da mu, kakor je v »opombi 7« izrečeno, blagovoli vsak v svojem sodnijskem (oziroma šolskem) okraju pridobivati drugih udov. — Da-si sem pravila užé sestavil (v 46 paragrafih), vender prosim vse one tovariše, kateri se zanimajo za osnovo tega društva, da mi blagovolé tudi svoje misli o organizaciji društva objaviti, kajti »več oči več vidi«. Pri marcevi seji celjskega učiteljskega društva predložil bom izgotovljena pravila društvu v konečno sklepanje in odobrenje. Takoj na to predložila se bodo visoki vladi v potrjenje, kajti iz občnega zanimanja in veselih pritrjajočih mi poročil gg. kolegov iz raznih okrajev ni dvomiti, da stopi društvo še to leto v življenje. Bodi vsem gospodom za njih trud izrečena užé sedaj najtoplejša zahvala in prošnja, da v njih trudu ne obneorejo, kajti čim več udov, tim večji dohodki, tim večje podpore! Na delo tedaj! A delo in trud nam Bog blagoslovi!

Vojnik pri Celji, dné 4. februvarja 1888. l.

Tone Brezovnik.

Od Kolpe. V 19. dan decembra preteč. l. umrl je v Ljubljani v bolnici učitelj iz Preloke gosp. Jarnej Pirnat ter je pri sv. Kristofu pokopan. Pokojnik rodil se je v Cirkovcah na Štorskem l. 1832. ter je l. 1852. slušal pouk za podučitelje na glavni šoli v Celji. L. 1862. v dneh 23. in 24. septembra bil je pri konzistorialnem izpitu, in bil potem 24. oktobra l. 1862. sposoben učitelj. Služboval je na raznih mestih in sicer l. 1853. kot pomočnik v Frajhamu na Štorskem. Od l. 1854. do l. 1855. v Tujnicah; od l. 1856. do l. 1858. kot pomočnik, a od l. 1858. do l. 1860. kot provizor v Višnjigori. Od l. 1860. do l. 1863. na Brdu pri Podpeči; od l. 1863. do l. 1866. v Kamni Gorici. Od l. 1866. do l. 1872. je služil v Št. Juriji pod Kumom; od l. 1872. do l. 1879. kot nadučitelj na Raki; od l. 1879. do l. 1887. in sicer do 1. septembra na Prečini, od kamor je bil prestavljen na Preloko, kamor je dospel še le v 4. dan novembra preteč. leta. V 16. decembra preteč. l. šel je v Ljubljano, in 19. je užé tu umrl. — Pokojnik je zapustil vdovo sè šesterimi otroci, od katerih so še štirje nepreskrbljeni. Naj v miru počiva!

V našem okraji ni kaj novega, razen hude zime, katera nam jako ovira pouk tako, da človek v šoli žalostno gleda prazne klopi o času, ko bi se lahko prav uspešno poučevalo. Pretečeno leto sta se na novo odprli šoli, namreč trorazrednica v Dragatuši in enorazrednica v Petrovi Vasi. Z letom 1888/9. otvorila se bode dvorazrednica v Podzemlji, enorazrednica v Gribljah. Na Vrh prišel je za učitelja gosp. Fran Juvanec iz Velikih Poljan a v Petrovo Vas g. Janez Kalan iz Čemsénika.

Ksaverij.

Iz Krškega. (Pedagogičsko društvo.) Za tekoče društveno leto so plačali letnino p. n. gg.: Fabjančič Fran, učitelj na Bučki; Wessner Marija, učiteljica v Krškem; Bezljaj Josip, mešč. učitelj v Krškem; Gregorič Fran, posestnik v Krškem; Michel Marija, učiteljica v Krškem; Frank Edvard, c. kr. geometer v Krškem; Verderber Josip, c. kr. vodja zemlj. knjig v Krškem; Gabršek Fran, nadučitelj v Krškem; Vodeb Jakob, okr. šolski nadzornik in c. kr. profesor v Ljubljani; Pavčič Anton, nadučitelj v Št. Rupertu; Muhič Fran, učitelj v Št. Jarneji; Hočevnar Ivan, učitelj na Jesenicah na Savi; Lavrič Fran, nadučitelj v Škocijanu; Sajé Ivan, nadučitelj v Št. Jarneji; Kaligar Ivan, učitelj v Šmarjeti; Rodič Ivan, učitelj v Št. Juriji; Abram Lavoslav, nadučitelj v Kostanjevici; Trost Dragotin, učitelj v Mokronogu; Gebauer Viljem, učitelj v Tržišči; Grčar Andrej, nadučitelj v Mokronogu; Gantar Ivan, nadučitelj na Studenci; Šribar Maks, učitelj v Gor. Sušici; Weiglein Henrik, c. kr. okr. glavar v Krškem; Trček Edmund, uradnik v Krškem; Parma Viktor, c. k. okr. komisar v Kranji; Oblak Josip, c. kr. davkarski pristav v Kočevji; Pirnat Marijana, učiteljica v Škocijanu; Vrus Marija, učiteljica v Kostanjevici; Andolšek Marija, učiteljica v Radečah; Šmidinger Ana, učiteljica v Št. Jarneji; dr. Krsnik Josip, c. kr. okr. zdravnik v Krškem; Ripšl Dragotin, župnik na Vidmu; Vidmar Fran, uradnik v Krškem; Knavs Ivan, vikar v Krškem; Gomilšek Ivan, žel. uradnik na Vidmu; Lapajne Ivan, ravnatelj in c. kr. okr. šolski nadzornik v Krškem; Ravnikar Jarnej, učitelj v Krškem; Regnard Amalija, učiteljica v Št. Rupertu; Valenta Božidar, učitelj v Ljubljani; okrajna učiteljska knjižnica v Krškem; Strlè Ivan, kovač v Krškem; Rozman Ivan, duh. svetovalec in župnik v Ljubljani; Crnovšek Ivan, umir. uradnik v Krškem; Šusteršič Matija, posestnik na Vidmu; Kokalj Fran, učitelj v Ljubljani; Wessner Josipa, učiteljica pri Sv. Miklavži (Štaj.); Povše Fran, umir. vodja v Ljubljani; Šmitik Franjca, učiteljica v Boštanji; Pirc Gustav, potov. učitelj in tajnik c. kr. kmetijske družbe v Ljub-

ljani; Požar Anton, nadučitelj v Radečah; Šuklje Fran, c. kr. profesor, državni in deželni poslanec na Dunaji; Pfeifer Viljem, župan, državni in deželni poslanec v Krškem; Slanec Fran, učitelj na Blanci; Cepuder Jakob, učitelj v Leskovci; Dr. Vošnjak Josip, dež. odbornik in dež. poslanec v Ljubljani; Luznar Fran, učitelj v Voklem; Ribnikar Vojteh, nadučitelj v Dol. Logatci; okrajna učit. knjižnica v Dol. Logatci; Zupan Tomo, duh. svet., c. kr. profesor, vodja Alojzijevešča v Ljubljani; Wessner Ana, učit. v Brežicah; dr. Mencinger Ivan, odvetnik v Krškem. (Dalje prih.)

Iz Krškega. (Dodatek k zavrnjenim učiteljskim prošnjam). Znano je, da so na Koroškem učiteljem plače zdaj znatno povišali (700 — 600 — 540 — 480 gld.), v kranjskem deželnem zboru pa zavrnili vse učiteljske prošnje z izgovorom, da bi se troški za šolstvo povišali za celih 4.000 gld. (oziroma 11.000 gld.). Na Koroškem so s povišanjem plač deželo obtežili za 41.000 gld. in vendar ni Koroška mnogo bogatejša od Kranjske, pač pa že davno žrtvuje za šolstvo mnogo več, kakor naša dežela. Koroška ima za 132.000 manj prebivalcev, kakor Kranjska in vendar je 74 šol in 135 učiteljev več (sedaj tudi z višjimi plačami). — Čudno se nam zdi, da se poslanca učiteljskega stanu nista bolje potegovala za pravice učiteljev. Gosp. poročevalec pa je celó z neresnico pobijal učiteljske prošnje trdivši, da tudi na Štajerskem učitelji nimajo 10% doklad od dejanskih plač, ampak od najnižjih. Štajarske deželne šolske postave z dné 4. febr. 1870. l. §. 27. se sicer glasi: »Učitelji dobé 10% doklade od najnižje plače tiste šole, na kateri delujejo« ali §. 20. tiste postave se glasi: »Najnižja letna plača na šolah prve vrste je 700 gld., II. vrste 600, III. vrste 500, IV. vrste 400 (sedaj 800 — 700 — 600 — 550 gld.). Iz tega je torej jasno razvidno, da učitelji na Štajerskem svoje doklade vlečejo od dejanskih plač. Vsak štajerski učitelj to tudi lahko potrdi iz lastne izkušnje. Tudi na Kranjskem imamo od l. 1879. jednake plačilne razrede, vendar nam merijo kvinkvenije od najnižje plače sploh, to je za vse jednako od 400 gld!?

Upamo, da se v prihodnje odpravi ta nedodatek ter nam bodo naši poslanci nekoliko bolj naklonjeni, kakor so nam bili do sedaj! Učitelji gotovo ne bodo zamudili prilike ter se zopet o pravem času oglasili za svoje opravičene zahteve. Te so: 1. O povišanji kvinkvenij, 2. o povišanji plač primerno plačam koroških učiteljev. Pri povišanji dohodkov se je pa treba posebno ozirati na večrazrednice po mestih in trgih, kajti tukaj so sedanje razmere najneugodnejše. Posebno bode treba 2. učiteljsko službo na štirirazrednicah nekoliko zvišati, da ne bode jednaka 3., kakor do sedaj, vsaj je pri vsakem stanu kaki avacement. To so stvari, ki spadajo popolnoma v področje deželnega zbora, od katerega tudi pričakujemo zdajne pomoči. Nikakor pa nam ne zadostuje, ako se merodajni gospodje norčujejo z našimi prošnjami in z revščino učiteljev naj si bode na kateri koli način, kar se je žalibog že parkrat zgodilo.

Z izboljšanjem plač pridobili bomo tudi boljše moči učiteljskemu stanu, in to je gotovo vsakemu národu na korist!

— j. —

Iz Krškega. (Zahvala.) Slavno društvo »Národna Šola« je darovalo tukajšnji meščanski šoli nekaj prav rabljivega šolskega blaga, za kar se lepo zahvaljuje

šolsko ravnateljstvo.

Iz Črnomlja. (Oznaniilo.) Zaradi oddaje zgradbe novega poslopja za petrazredno šolo v Črnomlju vršila se bode zmanjševalna licitacija dné 20. februarja t. l. ob 10. uri predpoludne. Stroški so proračunjeni na 25.804 gld. Kdor hoče licitirati, vložiti mora vadij 5% ter mora prevzemnik ta vadij precej ali pa pri prvem izplačilnem obroku kot kavcijo na 10% povikšati. Postavno napravljeni in pravočasno vloženi oferti se bodo tudi vzprejemali. Stavbeni načrti, proračuni in licitacijski pogoji ležé pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Črnomlju vsakateremu na ogled.

Od Šent-Jarnej. Čitamo v l. l. letošnjega »Učit. Tovariša«: »Bog nas varuj takih prijateljev!« dobro, da ni to na Kranjskem, ampak na Primorskem (glej dopis iz Sezane). Gotovo se bodo pa tudi tam razmere zboljšale, posebno pa, ako se vendar osnuje društvo z imenom »zveza slovenskih učiteljskih društev« ki bi potem v združenih močeh delali vsi na razcvit in napredek šolstva. V dopisu izpod Triglava pa se nam veselo naznanja, kako se na Gorenjskem šole razširjajo. Tako je prav. Tudi pri nas je dobil domači krajni šolski svét dopis, ki se nekako tako le glasi: »Št. 1244/B. Sch. R. Krajnemu šolskemu svétu v Št. Jarneji. Ker so prostori ondotne trirazredne ljudske šole zaradi obilnega števila šolskih otrok užé pretesni postali in ker je hitra pomoč v tej zadevi nujno potrebna, se krajnemu šolskemu svétu vsled sklepa c. kr. okrajnega šolskega svéta z dné 28. novembra l. l. naroča, da se o razširjenji ondotne ljudske šole v štirirazredno posvetuje in dotične sklepe oziroma zapisnik zadevajoče seje kakor hitro mogoče tú sim predloži.

C. kr. okrajni šolski svét v Krškem dné 2. decembra 1887. l.

Klein l./r.«

Vidimo, da se bode zdaj vender nekaj ukrenilo o razširjanji šole, kajti za šolo ugodnih otrok je od leta 1876. do l. 1881. po krstnih knjigah 436 dečkov, 415 deklet, torej 851 otrok. V šolo pa letos hodi 272 dečkov, 244 deklet, vkup 516 otrok. Nekaj otrok hodi v šolo pri Beli Cerkvi, posebno iz onih vasí, ki so blizu tam; ravno tako tudi nekateri v Brusnicah, in drugi še domá počivajo, da bodo bolj stari, ter bodo stariši pri vpisovanji ugovarjali, da so še premladi, ko bodo pa kake dve leti v šolo hodili, bodo pa užé zahtevali, da se naj iz šole izpuste, da so prestari. To je narobe svet! Letos je pa tudi naš slavní krajní šolski svét v proračun vzel znesek z dve sto goldinarji za nakup zemljišča za šolski vrt. — Nekaj mi je na srcu, da bi rad prav na tihoma povedal vsem onim, kateri imajo prvo besedo pri zidanji šolskih poslopíj. Kadar se zida nova šola na deželi, naj se vselej tudi stanovanje za vse učitelje preskrbí, ne pa samo za nadučitelja. Kako težavno je primerno stanovanje po deželi dobiti, bodi si za učitelja ali učiteljico. Kakor imajo čé. gg. duhovni stanovanje v farovžu, vojaki v vojašnici, ravno tako naj imajo tudi vsi učitelji v šoli stanovanje po deželi. Zaradi par sobie itd., ne bo srenja ubožala ako jih preskrbí. Koliko ložje se otroci pred in po šoli nadzorujejo, če stanujejo učitelji v šoli. Ako dobimo pri nas šolski vrt, bo naša ljuba slovenska mladina lahko obhajala 40letni spomin vladarstva Njih Veličanstva Franca Jožefa I. s tem, da bo prav obilo pešek od sadnih dreves sejala, divjake zasadila, jih oplemenila, ter tudi na stalni prostor, bodi si sadno drevje, ali druga drevesa vsadila. Gotovo si bode tudi učiteljstvo in vrlo slovensko ljudstvo, katero je svojemu ljubljenu vladarju čez vse zvesto in iz srca udano, po vseh močeh prizadevalo, da dostojno obhaja spomin bodi si užé na ta ali drugi način ter tako radost, ki mu polni srca, tudi javno pokazalo. — Treba je užé sedaj premišljevatí, na kaki način hočemo z šolsko mladino in národom ta spomin obhajati tako, da se bode z ene strani to strinjalo z velikodušnimi intencijami Njih Veličanstva, z druge pa, da se spomin na to leto v nas trajno ohrani. — Jaz pa še želim, da bi tukaj v spomin sozidali primerno šolsko poslopje, ter se tako ogromna šolska mladina izobrazovala na krščanski podlogi z geslom: »vse za vero, dom cesarja«.

J. S. H.

Z Dovjega. (Zahvala.) Podpisana se v imenu tukajšnje uboge šolske mladine prav lepo zahvaljuje ta gosp. župniku J. Azman-u, ter »Národní Šoli« za prelepi dar. Gospod župnik je podaril podpisanima 10 gld. z opombo, naj se ta svota pošlje »Národní Šoli«, da ta pošlje potrebnega šolskega blaga, kar se je v istini tudi zgodilo. »Národní Šola« poslala je za zgornji znesek obilo šolskih stvari, kar bo tukajšnji ubožni šolski mladini v veliko pomoč in korist. Naj veljá tedaj obema vkup: »Lepa hvala za tako blagodušen in obilen dar!«

Dovje, v 27. dan januarja 1888. l.

Jožef Šetina,
predsednik krajnega šolskega svéta.

Franjo P. Jeglič,
učitelj.

Iz okolice ljubljanske. (Koristen ukaz o pravem času.) Slavno c. kr. okrajno glavarstvo »ljublanske okolice« uvidelo je nevarnost, katera v tem okraji bodočo vzpomlad sadnemu drevju pretí po »glogovem belinu«. V 6. dan preteč. m. izdalo je pod štev. 19543 v namen, da se nevarnost še v pravem času odstrani, sledeči »oklic in zaukaz«:

»Tekoče leto bi utegnila biti brez posebnih nesreč — toče, suše in neugodnega vremena ob času cvetja, zopet prav dobra sadna letina. Sadno drevje ima obilo brstov ali cvetnih popkov nastavljenih. Mej lanskim poletjem bilo je pa po tukajšnjem političnem okraji veliko belih ali glagovih metuljev. Ti metulji zanesli so po listji sadnega drevja na milijone jajčic. Iz teh jajčic zglele bile so se male gosence, katere so meseca julija in avgusta lanskega leta na sadnem drevju užé nekoliko škode napravile. Vsakdo je lahko videl, kako je listje ob koncih vej sadnega drevja rujavo postajalo, kot bi bilo ocvrto, za kar se pa nobeden dosta zmenil ni.

Sedaj pa, ko je drugo listje raz sadno drevje užé zdavno popolno odpadlo, vidi se na njem še vedno precej veliko posameznih, skupaj zvutih in črno-rujavih listov, ki so ob koncu vej in češulj drevesnih, kot z nitkami privezani; ti listi visé navzdol in pri vsakem malem vetriču sim in tje bengljajo. V teh bengljajočih listih prezimuje pa v vsem okraji na milijone živih gosencek glagovega belina (belega metulja); té gosence so sedaj v belkastih mešičkih (kokončekih) zapredene. Kakor hitro bode pa vzpomladi začelo sadno drevje zeleneti in cvesti, izlezele bodo gosence iz suhega lisja ter pričele cvetje in novo listje žreti. Požrle bodo vse sproti, kar se na sadnem drevju do kresa tekočega leta zelenega prikaže. Večina sadnega drevja bi o kresu brez listja in vsakega sadnega zaroda gola stala; tudi bi se v posledici posušilo marsikatero sadno drevó.

Da pa do tega ne pride, zaukazuje se na podlogi postave z dné 17. junija 1870. leta, državni zakonik štev. 21., vsem posestnikom in lastnikom sadnega drevja strogo in ostro, da vsak gospodar svoje sadno drevje sedaj ob zimskem času, prav gotovo pa do sv. Jožefa tokočega leta

suhega listja popolno ter čisto obere in očedi. To listje more in mora se obrati v košarice (škundre) in potem domá v peči ali kakor si bode sežgati. Ako bi se to listje le obralo in pod drevje na tla pometalo, bi s tem ne bilo še prav nič pomaganega, ker bi mrčes vzpomladi zopet na drevje zlezel in sadni pridelek popolno uničil; listje mora se torej na vsak način sežgati, da se mrčes gotovo uniči in pokonča.

C. kr. žendarmarija bode vsakega posestnika, kdor bi svojega sadnega drevja do omenjenega časa suhega listja ne obral in ne uničil hudega sovražnika, županstvom naznanila. Vsak tak bode potem od občinskega predstojništva do 20 gld. v denarji, ali pa sè zaporom do 4 dni kaznovan; drevje njegovo bode se pa gosenčje zalege po vrhu tega še na njegove lastne troške — obralo.

To obiranje bengljajočega suhega listja raz sadno drevje mora se precej pričeti, da se tako koristno delo posestnikom samim še o pravem času v lastno korist dožene.

Gospodje učitelji opominjajo se, da v ta namen ljudi in posebno šolsko mladino svojega področja pri vsaki priliki za koristno delo vzpodbujajo in dejansko poučujejo.

Tudi županstva naj svojo postavno dolžnost v tem obziru točno in vestno izpolnjujejo.

Omenjena gosenčja zalega obere se raz sadno drevje najložeje do čistega raz zadosta dolge lestve ali lojtre, katero oberalec zvunaj ob vejah drevesnega vrha pristavlja in prestavlja toliko časa, da je raz drevo vso zalego obral in uničil.

Ta zaukaz bil je po tem okraji preteč. m. užé pri vseh farnih cerkvah javno oklican; c. kr. okrajno glavarstvo doposlalo ga je pa tudi vsem županstvom, cerkvenim predstojništvom in šolskim voditeljstvom svojega okraja, da vsak po svojem vplivu pripomore k splošni vojski nad hudim sovražnikom.

Naj se le strogo in točno še o pravem času izvrši; obrodil bode brez posebne nesreče, obilnega, bogatega in koristnega sadú!

Venceľinov.

Iz Ljubljane. Hoja v šolo na Kranjskem. V preteč. šolskem letu 1886/87. je bilo na Kranjskem 63.314 za šolo godnih otrok. V redne ljudske šole pa je hodilo le 49.210, v šole za silo 1695, v privatne šole 2226 otrok. Brez šolskega pouka je bilo 5264 otrok. Zaradi telesnih ali duševnih hib je bilo oproščenih 787 otrok.

— Osepnice nekoliko pojenjujejo. Nekatere zasebne šole so se užé odprle; kdaj se bodo zopet odprle javne šole, še ni določeno; vender se nadejamo, da kmalu. Prostori mestnih ljudskih šol se zdaj pridno zračijo in desinficirajo.

— Gospod Anton Funtek, učitelj in šolski voditelj na Mahu v Ljubljani, poznat kot pesnik in pisatelj, dobil je umetniški stipendij 200 gld. Čestitamo!

— G. načelnik »krain. Landeslehrervereinen-a« je v društveni skupščini v 29. dan jan. t. l. mej drugim tudi poročal, da so obrázci k uradnim spisom (ki jih je imenovano društvo slavnemu c. kr. deželnemu šolskemu svétu predložilo) užé od meseca avgusta preteč. l. pri meni, in da se o tej zanimljivi zadevi ni kaj dalje ukrenilo. — Dobil sem res imenovane obrázce meseca avgusta preteč. l., a sem jih tudi o pravem času — še istega meseca — dalje oddal, kar lahko dokažem. Ta opazka, prosim, naj bode g. poročevalcevi opazki v popravo!

Nadučitelj na I. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na c. kr. izobraževališči za učiteljice v Ljubljani se bode v začetku šolskega leta 1888/89., umestila služba vadniške učiteljice s postavno plačo. Prošnje naj se ravnaajo do vis. c. kr. ministerstva za bogočastje in uk, v katerih pa naj se dokaže učiteljska sposobnost za ljudske oziroma za meščanske šole z nemškimi in slovenskimi učnim jezikom ter naj se postavnim potom vlagajo do 31. marca 1888. l. pri c. kr. deželnem šolskem svétu za Kranjsko v Ljubljani.

V Ljubljani v 26. dan januarja 1888. l.

Iz c. kr. deželnega šolskega svéta za Kranjsko.

Na dvorazredni ljudski šoli na Dobrovi umestila se bode začasno, ali za trdno druga učiteljska služba s 450 gld. letne plače. Prošnje do 15. februarja t. l.

C. kr. okrajni šolski svét v Ljubljani v 29. dan januarja 1888. l.*

Na enorazrednici v Preloki bode se služba učitelja in voditelja stalno, ali pa začasno namestila. Letna plača 450 gld., doklada 30 gld. in prosto stanovanje. Prošnje naj se po predpisanem potu od dajajo do 5. marca 1888. l. pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Črnomlji.

C. kr. okrajni šolski svét v Črnomlji v 7. dan februarja 1888. l.

*) „Uč. Tov.“ ne more kaj, če razpis prepozno naznanja, kadar je čas za prošnje tako kratek.

Uredn.